

Onderbouw, groep 1 & 2

Vooraf kleutergroepen zijn gewend om spelenderwijs te leren. Veel werkvormen van coöperatief leren kunnen in spelvorm aangeboden worden. De kinderen leren daar veel van; ze zijn veel aan het woord en komen in gesprek met andere kinderen naast hun vriendjes/vriendinnetjes. De werkvormen die geschikt zijn voor de onderbouw zijn:

Onderbouw(groep 1 en 2):

Tweetallen

- Denken/delen/uitwisselen
- Om-de-beurt

Tweetallen of groepjes

- Duo's
- Imiteer
- Woordenweb

Groepjes

- Genummerde hoofden
- Puzzel

Kinderen van hun plaats

- Binnen/buitencirkel
- Hoeken
- Wandel-wissel-uit

De werkvormen die in groepjes uitgevoerd worden kunnen als uitbreiding aangeboden worden. De activiteiten in de grote groep zijn vaak speelse activiteiten die een goede structuur en duidelijke afspraken vergt. De activiteiten in tweetallen en/of in groepjes moeten zeker aan het begin nog erg goed begeleid worden. Deze activiteiten kun je toepassen tijdens het zelfstandig werken. De activiteiten hoeven niet erg lang te duren, maar doordat de kinderen meer aan de beurt komen dan in de grote kring zijn deze activiteiten al veel effectiever.

Denken - delen - uitwisselen

Duur:

5 min

Lesmoment:

Voorkennis activeren, oriëntatie, begeleidende inoefening, zelfstandige verwerking, reflectie, terug blik.

Geschikt voor:

- Open vragen,
- Inventariseren, repeteren, informatie verzamelen,
- Taal, rekenen, zaakvakken.

Samenwerkingsvaardigheden:

Luisteren, informatie uitwisselen.

Stappen:

1. De leerkracht geeft een opdracht of stelt een vraag.

De leerkracht geeft aan dat de leerlingen eerst voor zichzelf moeten nadenken en daarna pas met elkaar mogen overleggen.

2. Individuele bedenktijd.

De leerlingen denken eerst voor zichzelf (1-2 minuten) na over het antwoord. Oudere kinderen schrijven hun antwoord op mogelijk in steekwoorden. Dit zorgt ervoor dat de betrokkenheid groot is en dat de leerlingen elkaar niet gaan na praten.

3. Overleg in het tweetal.

De leerlingen delen hun antwoord in tweetallen. Om te zorgen dat ieder een goede beurt krijgt om zijn/ haar antwoord toe te lichten, kan de leerkracht een tijdslimiet stellen. Bijvoorbeeld: eerst mag de eerste leerling een minuut zijn/ haar antwoord toelichten en daarna mag de andere leerling zijn / haar antwoord toelichten. De leerlingen proberen het eens te worden over een gezamenlijke oplossing.

4. Uitwisselen.

De antwoorden worden klassikaal uitgewisseld. Hierbij wijst de leerkracht een aantal leerlingen aan die het antwoord geven.

Om- de- beurt

Tweetallen

Groep:

1 t/m 8

Duur:

5 - 10 minuten

Lesmoment:

voorkennis activeren, oriëntatie, begeleide inoefening, zelfstandige verwerking, reflectie, terugblik

Geschikt voor:

- open vragen met veel korte antwoorden
- inventariseren, overeenkomsten en verschillen, oplossingen voor een probleem, informatie uitwisselen
- taal, rekenen, zaakvakken, creatieve vakken

Samenwerkingsvaardigheden:

evenredige deelname, luisteren

Stappen:

1. Vormen van tweetallen;

laat de kinderen deze zelf vormen of wijs zelf tweetallen aan.

2. Leerkracht stelt een vraag met meerdere, korte antwoordmogelijkheden;

bijvoorbeeld zoveel mogelijk vogelsoorten noemen. Geef aan dat de leerlingen straks om de beurt een antwoord mogen geven. Je kunt zelf aanwijzen wie er begint met uitwisselen, bijvoorbeeld de kleinste/oudste/eerste letter van het alfabet mag beginnen.

3. De tweetallen geven om de beurt een antwoord;

ze kunnen de antwoorden mondeling geven of op een blaadje schrijven dat ze telkens doorgeven aan elkaar

4. Klassikale nabespreking;

wijs enkele leerlingen aan om hun antwoorden met de rest van de klas te delen.

Duo's

Tweetallen of in groepjes.

Groep:

1 t/m 8

Duur:

10 - 15 minuten

Lesmoment:

begeleide inoefening, zelfstandige verwerking

Geschikt voor:

- zowel open als gesloten vragen
- zowel oefenopdrachten als inzichtvragen
- taal, rekenen, zaakvakken

Samenwerkingsvaardigheden:

met elkaar overleggen, bereiken van overeenstemming, aanmoedigen, hulp geven en hulp vragen, op elkaar wachten.

Stappen:

1. Duo's vormen;

wijs zelf de duo's aan en licht de werkwijze en de opdracht toe.

2. Leerlingen werken in duo's;

de leerlingen maken om de beurt een opdracht, terwijl de andere leerling (de helper) observeert en hulp biedt. Geef aan wanneer de kinderen van rol moeten wisselen. Dit kan bij elke opdracht, om de vijf opdrachten of per bladzijde. De leerling die aan de beurt is, denkt hardop, zodat de helper de aanpakmethode kan volgen. Dan wisselen de leerlingen van rol. De helper controleert het antwoord en geeft dan een compliment of helpt het goede antwoord te vinden.

3. Nabespreking;

geef enkele duo's de beurt om hun samenwerken te evalueren. Je kunt ervoor kiezen alles klassikaal te bespreken of om de rest zelf nog eens na te kijken. Je kunt de werkvorm uitbreiden door twee tweetallen met elkaar te laten nabespreken.

Imiteer

Groep:

1 t/m 4

Duur:

10 - 15 minuten

Lesmoment:

zelfstandige verwerking

Geschikt voor:

- Taal- en denkontwikkeling

Samenwerkingsvaardigheden:

luisteren, aanwijzingen geven

Stappen:

1. *De groepen van vier maken een wand;*

vorm binnen die groep tweetallen. Deze gaan tegenover elkaar zitten. Ze maken m.b.v. een stuk karton, een dossiermap o.i.d. een scheidingswand. Ze kunnen niet zien wat de ander doet. Deze werkvorm kan ook met tweetallen gedaan worden.

2. *Één duo maakt een ontwerp;*

begin eenvoudig, met weinig materiaal. Het is gemakkelijker om het op een plankje te maken, dat ze in dezelfde richting kunnen schuiven ter controle. Je kunt bijvoorbeeld ook twee tekeningen geven, die sterk op elkaar lijken en de leerlingen de overeenkomsten en verschillen laten bespreken, zonder dat ze de tekeningen zien.

3. *Imitatie door het andere tweetal;*

het andere duo gaat het ontwerp kopiëren, zonder het te zien. Ze mogen vragen stellen en de ontwerpers moeten aanwijzingen geven.

4. *De twee ontwerpen vergelijken;*

de bouwsels worden met elkaar vergeleken. Als het gelukt is, feliciteren ze elkaar. Als het niet helemaal gelukt is om het bouwsel te imiteren, praten de tweetallen met elkaar hoe ze de volgende keer beter kunnen overleggen, zodat het wel klopt.

Woordenweb

Groep:

1 t/m 8

Duur:

10 - 15 minuten

Lesmoment:

introdactie, voorkennis actualiseren, zelfstandige verwerking, terugblik

Geschikt voor:

- open opdrachten
- inventariseren van voorkennis
- begrijpen van teksten
- samenvatten van wat is geleerd
- taal, zaakvakken

Samenwerkingsvaardigheden:

luisteren, overleggen, besluiten nemen

Materiaal:

grote vellen en stiften

Stappen:

1. *Uitdelen van een groot vel papier per groep;*

elke groep krijgt één vel. De groepsleden werken met verschillende kleurtjes. Zo kun je de individuele bijdrage overzien.

2. *Maken van een woordenweb;*

midden op het vel staat een cirkel/vierkant waar het centrale begrip of het onderwerp opgeschreven wordt. Bij het maken van het woordenweb werken de leerlingen met de werkvorm rotonde. Ze schrijven/tekenen om de beurt, met de wijzers van de klok mee, op wat ze bij het centrale woord/onderwerp associëren.

3. *Aangeven van de relaties (alleen voor de hoogste groepen);*

leerlingen geven relaties aan tussen de woorden in het woordenweb.

4. *Klassikale uitwisseling;*

de woordenwebben worden opgehangen en de woordvoerders van elke groep lichten de woordenwebben toe. Je zou dan nog een klassikaal woordenweb kunnen maken.

Genummerde hoofden

Groep:

1 t/m 8

Duur:

2 - 4 minuten

Lesmoment:

oriëntatie, begeleide inoefening, zelfstandige verwerking, terugblik

Geschikt voor:

- zowel open als gesloten vragen
- zowel oefenopdrachten als inzichtvragen
- taal, rekenen, zaakvakken

Samenwerkingsvaardigheden:

met elkaar overleggen, bereiken van overeenstemming.

Stappen:

1. *Het nummeren van de leerlingen;*

geef in lagere klassen een verschillend gekleurd kaartje. Bij hogere klassen kun je de leerlingen in een groep nummeren. Leg ook uit dat straks één van de groepsleden het antwoord mag geven.

2. *De leerkracht geeft een opdracht;*

geef de opdracht en de tijd aan. Benadruk dat iedere leerling het antwoord moet weten en moet kunnen geven.

3. *Iedere leerling denkt voor zichzelf na;*

voordat de leerlingen gaan overleggen, hebben ze even de tijd om er zelf over na te denken. Dit bevordert de individuele verantwoordelijkheid en verkleint de kans dat sommige leerlingen niets bijdragen.

4. *Hoofden- bij —elkaar;*

de leerlingen brengen om de beurt hun antwoord in. Ze overleggen over het juiste antwoord of de juiste oplossing. De leerlingen kunnen elkaar gaan controleren, omdat ze weten dat iemand uit de groep de beurt krijgt.

5. *De leerkracht noemt een nummer;*

noem een nummer of een kleur. De leerlingen met dat nummer of die kleur steken hun hand op. Nadat die leerlingen de beurt hebben gehad, kun je de rest van de groep vragen of er nog iemand iets wil aanvullen of corrigeren. Geef vervolgens feedback op de antwoorden of oplossingen. Het voordeel van deze werkvorm is,

dat ook stillere leerlingen aan de beurt komen. Een nadeel van deze werkvorm, is dat telkens maar één leerling aan het woord is. Je kunt de leerlingen hun bevindingen ook op het bord laten schrijven.

Genummerde hoofden

Groep:

1 t/m 8

Duur:

2 - 4 minuten

Lesmoment:

oriëntatie, begeleide inoefening, zelfstandige verwerking, terugblik

Geschikt voor:

- zowel open als gesloten vragen
- zowel oefenopdrachten als inzichtvragen
- taal, rekenen, zaakvakken

Samenwerkingsvaardigheden:

met elkaar overleggen, bereiken van overeenstemming.

Stappen:

1. *Het nummeren van de leerlingen;*

geef in lagere klassen een verschillend gekleurd kaartje. Bij hogere klassen kun je de leerlingen in een groep nummeren. Leg ook uit dat straks één van de groepsleden het antwoord mag geven.

2. *De leerkracht geeft een opdracht;*

geef de opdracht en de tijd aan. Benadruk dat iedere leerling het antwoord moet weten en moet kunnen geven.

3. *Iedere leerling denkt voor zichzelf na;*

voordat de leerlingen gaan overleggen, hebben ze even de tijd om er zelf over na te denken. Dit bevordert de individuele verantwoordelijkheid en verkleint de kans dat sommige leerlingen niets bijdragen.

4. *Hoofden- bij –elkaar;*

de leerlingen brengen om de beurt hun antwoord in. Ze overleggen over het juiste antwoord of de juiste oplossing. De leerlingen kunnen elkaar gaan controleren, omdat ze weten dat iemand uit de groep de beurt krijgt.

5. *De leerkracht noemt een nummer;*

noem een nummer of een kleur. De leerlingen met dat nummer of die kleur steken hun hand op. Nadat die leerlingen de beurt hebben gehad, kun je de rest van de groep vragen of er nog iemand iets wil aanvullen of corrigeren. Geef vervolgens feedback op de antwoorden of oplossingen. Het voordeel van deze werkvorm is, dat ook stillere leerlingen aan de beurt komen. Een nadeel van deze werkvorm, is dat telkens maar één leerling aan het woord is. Je kunt de leerlingen hun bevindingen ook op het bord laten schrijven.

Puzzels.

Duur.

10 – 15 min.

Lesmoment.

Zelfstandige verwerking.

Geschikt voor.

- Opdrachten waarbij een ordening moet worden gemaakt, ontdekken van verhaalstructuur.
- Taal, rekenen, zaakvakken.

Samenwerkingvaardigheden.

hulp geven en hulp vragen, luisteren naar elkaar.

Stappen:

1. Uitdelen van de stukjes informatie in de groep.

De leerlingen gaan in groepjes van 4 zitten en krijgen een envelop. Daarin zitten 4 of 8 kaartjes waarop informatie staat. Het kan informatief of verhalend zijn. Voor jongen kinderen kunnen illustraties gebruikt worden, eventueel met een korte tekst eronder. Ieder groepslid krijgt een of twee kaartjes. Deze stukjes worden onder de groepsleden verdeeld.

2. Voorlezen / bekijken van de stukjes.

In het geval van kaartjes met tekst leest eerst leerling A zijn stukje(s) voor aan de rest van de groep en daarna de andere leerlingen. Het is de bedoeling dat de leerlingen goed naar elkaar luisteren. Niemand mag de kaartjes van een ander pakken. Elke leerling bezit een belangrijk stukje informatie die de rest van de groep nodig heeft het is dus belangrijk dat ze naar elkaar luisteren. Wanneer de leerlingen werken met plaatjes vertellen ze wat ze op het kaartje zien.

3. Puzzel oplossen.

de leerlingen leggen de kaartjes, stukken van het verhaal in gezamenlijk overleg op de goed volgorde zodat er een goed kloppend verhaal uit komt. Bij oudere leerlingen vraagt de leerkracht aan de groepen een korte samenvatting te maken van hun tekst. Iedere groepslid is in staat bij de nabespreking het verhaal te vertellen of samen te vatten.

4. Klassikale nabespreking.

De leerkracht vraagt aan één kind uit elk groepje om het verhaal te vertellen of samen te vatten

Binnencirkel – Buitencirkel.

Duur.

10 - 20 min.

Lesmoment.

Begeleidende inoefening, zelfstandige verwerking.

Geschikt voor.

- open vragen,
- inoefening, repeteren, informatie uitwisselen,
- taal, rekenen, zaakvakken,
- klasvorming.

Samenwerkingsvaardigheden.

Luisteren, uitwisselen van informatie.

Stappen.

1. De leerlingen vormen twee cirkels.

De leerkracht vormt tweetallen. Binnen een tweetal is een leerling nummer 1 en een leerling nummer 2. De nummers 1 vormen een cirkel. Als de cirkel staat, zoeken de nummers 2 hun partner op en gaan er achter staan. De nummers 1 draaien zich om naar hun partner toe.

2. Uitwisselen van informatie.

De leerkracht stelt een vraag. Open vragen zijn geschikt voor deze opdracht. De leerlingen in de buitencirkel geven het antwoord, de leerlingen in de binnencirkel luisteren.

Een effectieve werkwijze is wanneer niet de leerkracht maar de leerlingen elkaar een vraag stellen. Bijvoorbeeld over een onderwerp dat pas in de groep is besproken.

3. Wissel van rol.

Nu mogen de leerlingen van de binnencirkel hun antwoord geven. De leerlingen blijven nog gewoon op hun plaats staan.

4. De leerlingen roteren.

Nu gaan de leerlingen wisselen van partner. De leerkracht geeft hiervoor de volgende aanwijzingen: Geef elkaar de rechterhand en draai daarna met de rechterschouder naar elkaar toe. De kinderen in de buitencirkel schuiven zo meteen 5 plaatsen op. Degene waar je nu tegenover staat telt niet mee. Geef iedere leerling die je tegen komt 'high five'. Bij iedere handklap tellen we met elkaar hardop. De leerkracht kan variëren in het aantal plaatsen die de leerlingen doorschuiven. Begin met het laten draaien van één cirkel tegelijk.

5. Uitwisselen van informatie.

Als de nieuwe partners gevormd zijn stelt de leerkracht (of de leerlingen) een nieuwe vraag en worden stap 2 en 3 herhaald. De leerkracht kan een aantal keer de stappen herhalen.

Hoeken.

Duur.

10 - 15 min.

Lesmoment.

Zelfstandige verwerking.

Geschikt voor.

- open vragen,
- inventariseren van informatie, kiezen en een keuze verantwoorden, een mening geven, een oordeel vormen,
- taal, zaakvakken,
- klasvorming,

Samenwerkingsvaardigheden.

Luisteren, feedback geven, samenvatten.

Stappen.

1. De leerkracht geeft toelichting bij de hoeken.

De leerkracht legt uit welke hoek van het klaslokaal voor welk alternatief staat. Voor jonge kinderen zijn de vier hoeken meestal vier alternatieven waaruit ze mogen kiezen. Voor oudere kinderen kunnen in de hoeken ook stellingen worden opgehangen waarover hun mening (mee eens of oneens) wordt gevraagd. Per stelling zijn er twee hoeken (tegenover elkaar): mee een of oneens. Twee stellingen zijn dus genoeg om vier hoeken te vormen. De hoeken kunnen ook met een project of onderwerp te maken hebben waarover de leerlingen gaan praten. De leerkracht hangt in de hoeken een groot vel papier op waarop duidelijk geschreven (of afgebeeld) is waar de hoeken voor staan.

2. De leerlingen kiezen een hoek.

De leerlingen kiezen een hoek. Een mogelijkheid is om de keuze op te laten schrijven. Ter voorbereiding op het praten in de hoeken kunnen de leerlingen ook op schrijven waarom ze die keuze hebben gemaakt, of ze het eens of oneens zijn met de stelling en waarom.

3. Leerlingen lopen naar de hoeken en praten in tweetallen.

Wanneer alle leerlingen een keuze hebben gemaakt, gaan ze op aanwijzing van de leerkracht naar de hoeken toe. De leerlingen bij ze zelfde hoek vormen tweetallen. De tweetallen vertellen elkaar over hun keuze voor de hoek of praten over de stelling of wisselen informatie uit. Voor jonge kinderen wordt de werkvorm afgerond met een korte klassikale uitwisseling en nabespreking. Met oudere leerlingen ga je verder met stap 4 en 5.

4. Oversteken naar de tegenovergestelde hoek.

De leerlingen vormen nu met iemand van de tegenovergestelde hoek een duo. Dus dan heb je in een duo één leerling die het eens is met de stelling en één leerling die oneens is met de stelling. Ze gaan dan argumenten wisselen. De leerlingen onthouden welke argument de ander heeft gezegd.

5. Terugkeer naar eigen hoek.

De leerlingen keren terug naar hun eigen hoek en wisselen uit waarom hun partner van stap 4 voor de andere hoek had gekozen. De leerkracht kan enkele leerling laten uitleggen welke argumenten de partner had.

Wandel – Wissel uit.

Duur.

2 - 5 min.

Lesmoment.

Begeleide inoefening, zelfstandige verwerking, reflectie.

Geschikt voor.

- Open vragen,
- Inoefenen, repeteren, informatie uitwisselen.
- Taal, rekenen, zaakvakken,
- Klasvorming.

Samenwerkingsvaardigheden.

Luisteren, uitwisselen van informatie.

Stappen.

1. Rondlopen.

De leerkracht vraagt of de leerlingen willen opstaan en zich willen verspreiden. Het is de bedoeling dat de leerlingen onafhankelijk van elkaar gaan rondlopen. Ze lopen niet samen met een vriendje of vriendinnetje rond.

2. Sta stil.

Op een gegeven moment roept de leerkracht 'sta stil!'. De leerlingen stoppen met rondlopen.

3. Vorm duo's.

De leerkracht vraagt of de leerlingen een tweetal willen vormen met die persoon die het dichtst bij staat. De leerkracht vraagt de leerlingen die nog geen partner hebben gevonden hun hand op te steken. Deze leerlingen kunnen elkaar dan snel opzoeken en alsnog een tweetal vormen. Bij een oneven aantal wordt er een drietal gevormd.

4. De leerkracht stelt een vraag.

De leerkracht stelt een vraag of geeft een opdracht. De leerlingen krijgen even denktijd.

5. De tweetallen wisselen hun antwoorden uit.

De tweetallen vertellen elkaar hun antwoord. De leerkracht kan het uitwisselen structureren door de werkvorm 'om beurt'. Ieder heeft bijvoorbeeld een minuut de tijd. Na de minuut roept de leerkracht wissel en de ander licht zijn antwoord toe.

Middenbouw , groep 3 t/m 5

Er is een grote stap tussen groep 2 en groep 3. Daarom hebben we groep 3 bij de middenbouw gerekend. De kinderen gaan bewust met methodes werken, zitten in kleinere groepjes bij elkaar en moeten veel opdrachten alleen uitvoeren. Een logische eerste stap naar coöperatieve werkvormen zou zijn om met werkvormen in tweetallen te beginnen. De kinderen ervaren hoe je van anderen kunt leren en dat het veel leuker is om samen te leren. Dan zou je werkvormen in kleine groepjes aan kunnen bieden. Zorg hierbij voor een goede structuur en begeleiding van de activiteit. Ook de werkvormen met de hele groep vragen naar een duidelijke structuur, heldere opdrachten en effectieve tijdsindeling. Om de groep erbij te houden is het belangrijk om de vaart in de les te houden.

Werkvormen die voor deze groepen geschikt zijn:

Middenbouw(groep 3 t/m 5):

Tweetallen

- Denken/delen/uitwisselen
- Flitsen
- Om-de-beurt

Tweetallen of groepjes

- Duo's
- Imiteer
- Woordenweb

Groepjes

- Brainstorm
- Genummerde hoofden
- Placemat
- Puzzel
- Rotonde

Kinderen van hun plaats

- Binnen/buitencirkel
- Hoeken
- Wandel-wissel-uit

Denken - delen - uitwisselen

Duur:

5 min

Lesmoment:

Voorkennis activeren, oriëntatie, begeleidende inoefening, zelfstandige verwerking, reflectie, terug blik.

Geschikt voor:

- Open vragen,
- Inventariseren, repeteren, informatie verzamelen,
- Taal, rekenen, zaakvakken.

Samenwerkingsvaardigheden:

Luisteren, informatie uitwisselen.

Stappen:

1. De leerkracht geeft een opdracht of stelt een vraag.

De leerkracht geeft aan dat de leerlingen eerst voor zichzelf moeten nadenken en daarna pas met elkaar mogen overleggen.

2. Individuele bedenktijd.

De leerlingen denken eerst voor zichzelf (1-2 minuten) na over het antwoord. Oudere kinderen schrijven hun antwoord op mogelijk in steekwoorden. Dit zorgt ervoor dat de betrokkenheid groot is en dat de leerlingen elkaar niet gaan na praten.

3. Overleg in het tweetal.

De leerlingen delen hun antwoord in tweetallen. Om te zorgen dat ieder een goede beurt krijgt om zijn/ haar antwoord toe te lichten, kan de leerkracht een tijdslimiet stellen. Bijvoorbeeld: eerst mag de eerste leerling een minuut zijn/ haar antwoord toelichten en daarna mag de andere leerling zijn / haar antwoord toelichten. De leerlingen proberen het eens te worden over een gezamenlijke oplossing.

4. Uitwisselen.

De antwoorden worden klassikaal uitgewisseld. Hierbij wijst de leerkracht een aantal leerlingen aan die het antwoord geven.

Flitsen

Duur:

10 - 15 min.

Lesmoment:

Zelfstandige verwerking.

Geschikt voor:

- Gesloten vragen,
- Vooral geschikt voor automatiseren en feiten kennis,
- Taal, rekenen, zaakvakken.

Samenwerkingsvaardigheden:

Hulp geven en hulp vragen, wachten op elkaar.

Materiaal:

Flitskaarten.

Stappen:

1. Het aanleren van een vaardigheid.

De leerkracht oefent met de leerlingen bijvoorbeeld de tafel van 7 en de tafel van 8. Dit kan klassikaal maar de leerkracht kan de leerlingen ook individueel een werkblad met tafels in laten vullen.

2. Het maken van flitskaarten.

Op de ene kant van de flitskaart staat de vraag / opgave; op de andere kant staat het antwoord. Op de kaartjes kunnen bijvoorbeeld tafelsommen staan. Het moet altijd opgaven zijn waarbij maar één goed antwoord is. De flitskaarten kunnen meerdere lessen worden gebruikt. De leerlingen kunnen ook zelf de kaartjes maken om mee te werken.

3. In tweetallen gaan zitten.

De leerlingen gaan in tweetallen zitten. Ze wisselen hun stapeltje kaartjes uit en besluiten wie er begint met de kaartjes.

4. Flitsen.

De helpen leest de vraag voor bijvoorbeeld 8×3 . De leerling zegt het antwoord of schrijft het op. De helper controleert het antwoord. Als het antwoord goed is, krijgt de leerling zijn kaartje terug. Als het antwoord fout is, verdwijnt het kaartje weer onder de stapel en komt later terug. Dit duurt net zo lang als de leerling alle kaartjes gewonnen heeft. De helpen mag niets voor zeggen, maar mag wel aanwijzingen geven wanneer de leerling er niet uit komt en af en toe complementjes geven als het goed gaat.

5. Wisselen van de rollen.

De leerlingen wisselen van rol, de andere leerling mag nu flitsen.

6. Klassikale nabespreking.

Wanneer iedereen de kaartjes heeft terug gewonnen, vindt er een (korte) klassikale nabespreking plaats. De leerkracht evalueert of de leerlingen vinden dat ze goed geholpen hebben en goed geholpen zijn.

Om- de- beurt

Tweetallen

Groep:

1 t/m 8

Duur:

5 - 10 minuten

Lesmoment:

voorkennis activeren, oriëntatie, begeleide inoefening, zelfstandige verwerking, reflectie, terugblik

Geschikt voor:

- open vragen met veel korte antwoorden
- inventariseren, overeenkomsten en verschillen, oplossingen voor een probleem, informatie uitwisselen
- taal, rekenen, zaakvakken, creatieve vakken

Samenwerkingsvaardigheden:

evenredige deelname, luisteren

Stappen:

1. Vormen van tweetallen;

laat de kinderen deze zelf vormen of wijs zelf tweetallen aan.

2. Leerkracht stelt een vraag met meerdere, korte antwoordmogelijkheden;

bijvoorbeeld zoveel mogelijk vogelsoorten noemen. Geef aan dat de leerlingen straks om de beurt een antwoord mogen geven. Je kunt zelf aanwijzen wie er begint met uitwisselen, bijvoorbeeld de kleinste/oudste/eerste letter van het alfabet mag beginnen.

3. De tweetallen geven om de beurt een antwoord;

ze kunnen de antwoorden mondeling geven of op een blaadje schrijven dat ze telkens doorgeven aan elkaar

4. Klassikale nabespreking;

wijs enkele leerlingen aan om hun antwoorden met de rest van de klas te delen.

Duo's

Tweetallen of in groepjes.

Groep:

1 t/m 8

Duur:

10 - 15 minuten

Lesmoment:

begeleide inoefening, zelfstandige verwerking

Geschikt voor:

- zowel open als gesloten vragen
- zowel oefenopdrachten als inzichtvragen
- taal, rekenen, zaakvakken

Samenwerkingsvaardigheden:

met elkaar overleggen, bereiken van overeenstemming, aanmoedigen, hulp geven en hulp vragen, op elkaar wachten.

Stappen:

1. *Duo's vormen;*

wijs zelf de duo's aan en licht de werkwijze en de opdracht toe.

2. *Leerlingen werken in duo's;*

de leerlingen maken om de beurt een opdracht, terwijl de andere leerling (de helper) observeert en hulp biedt. Geef aan wanneer de kinderen van rol moeten wisselen. Dit kan bij elke opdracht, om de vijf opdrachten of per bladzijde. De leerling die aan de beurt is, denkt hardop, zodat de helper de aanpakmethode kan volgen. Dan wisselen de leerlingen van rol. De helper controleert het antwoord en geeft dan een compliment of helpt het goede antwoord te vinden.

3. *Nabespreking;*

geef enkele duo's de beurt om hun samenwerken te evalueren. Je kunt ervoor kiezen alles klassikaal te bespreken of om de rest zelf nog eens na te kijken. Je kunt de werkvorm uitbreiden door twee tweetallen met elkaar te laten nabespreken.

Imiteer

Groep:

1 t/m 4

Duur:

10 - 15 minuten

Lesmoment:

zelfstandige verwerking

Geschikt voor:

- Taal- en denkontwikkeling

Samenwerkingsvaardigheden:

luisteren, aanwijzingen geven

Stappen:

1. *De groepen van vier maken een wand;*

vorm binnen die groep tweetallen. Deze gaan tegenover elkaar zitten. Ze maken m.b.v. een stuk karton, een

dossiermap o.i.d. een scheidingswand. Ze kunnen niet zien wat de ander doet. Deze werkvorm kan ook met tweetallen gedaan worden.

2. Één duo maakt een ontwerp;

begin eenvoudig, met weinig materiaal. Het is gemakkelijker om het op een plankje te maken, dat ze in dezelfde richting kunnen schuiven ter controle. Je kunt bijvoorbeeld ook twee tekeningen geven, die sterk op elkaar lijken en de leerlingen de overeenkomsten en verschillen laten bespreken, zonder dat ze de tekeningen zien.

3. Imitatie door het andere tweetal;

het andere duo gaat het ontwerp kopiëren, zonder het te zien. Ze mogen vragen stellen en de ontwerpers moeten aanwijzingen geven.

4. De twee ontwerpen vergelijken;

de bouwsels worden met elkaar vergeleken. Als het gelukt is, feliciteren ze elkaar. Als het niet helemaal gelukt is om het bouwsel te imiteren, praten de tweetallen met elkaar hoe ze de volgende keer beter kunnen overleggen, zodat het wel klopt.

Woordenweb

Groep:

1 t/m 8

Duur:

10 - 15 minuten

Lesmoment:

introductie, voorkennis actualiseren, zelfstandige verwerking, terugblik

Geschikt voor:

- open opdrachten
- inventariseren van voorkennis
- begrijpen van teksten
- samenvatten van wat is geleerd
- taal, zaakvakken

Samenwerkingsvaardigheden:

luisteren, overleggen, besluiten nemen

Materiaal:

grote vellen en stiften

Stappen:

1. Uitdelen van een groot vel papier per groep;

elke groep krijgt één vel. De groepsleden werken met verschillende kleurtjes. Zo kun je de individuele bijdrage overzien.

2. Maken van een woordenweb;

midden op het vel staat een cirkel/vierkant waar het centrale begrip of het onderwerp opgeschreven wordt. Bij het maken van het woordenweb werken de leerlingen met de werkvorm rotonde. Ze schrijven/tekenen om de beurt, met de wijzers van de klok mee, op wat ze bij het centrale woord/onderwerp associëren.

3. Aangeven van de relaties (alleen voor de hoogste groepen);

leerlingen geven relaties aan tussen de woorden in het woordenweb.

4. Klassikale uitwisseling;

de woordenwebben worden opgehangen en de woordvoerders van elke groep lichten de woordenwebben toe. Je zou dan nog een klassikaal woordenweb kunnen maken.

Brainstorm

Groepjes

Groep:

3 t/m 8

Duur:

10 minuten

Lesmoment:

voorkennis actualiseren, oriëntatie

Geschikt voor:

- open vragen
- creatief denken, inventariseren
- taal, rekenen, zaakvakken

Samenwerkingsvaardigheden:

luisteren, elkaar gelegenheid geven een inbreng te hebben

Stappen:

1. *De leerkracht legt de bedoeling en de werkwijze uit;*

de leerlingen proberen zo snel mogelijk ze veel mogelijk ideeën in te brengen, die niet los van elkaar staan, waarbij een stelregel is, dat niets raar is.

Brainstorm heeft vier kenmerken:

- snel tempo; zeggen wat in je opkomt, niet te lang nadenken,
- elke inbreng is waardevol,
- ook gekke ideeën zijn welkom,
- inhaken en voortborduren op elkaars ideeën.

2. *Brainstormen;*

geef de leerlingen een opdracht en geef aan hoe lang de kinderen hiervoor de tijd hebben. Één leerling is de schrijver. Belangrijk is, dat iedere leerling de kans krijgt een inbreng te hebben, maar de beurten kunnen niet gestructureerd worden, omdat het om spontane ideeën gaat.

3. *Klassikale nabespreking;*

vraag aan alle groepen om een aantal bevindingen met de rest van de klas te delen.

Genummerde hoofden

Groep:

1 t/m 8

Duur:

2 - 4 minuten

Lesmoment:

oriëntatie, begeleide inoefening, zelfstandige verwerking, terugblik

Geschikt voor:

- zowel open als gesloten vragen
- zowel oefenopdrachten als inzichtvragen
- taal, rekenen, zaakvakken

Samenwerkingsvaardigheden:

met elkaar overleggen, bereiken van overeenstemming.

Stappen:

1. *Het nummeren van de leerlingen;*

geef in lagere klassen een verschillend gekleurd kaartje. Bij hogere klassen kun je de leerlingen in een groep nummeren. Leg ook uit dat straks één van de groepsleden het antwoord mag geven.

2. *De leerkracht geeft een opdracht;*

geef de opdracht en de tijd aan. Benadruk dat iedere leerling het antwoord moet weten en moet kunnen geven.

3. *Iedere leerling denkt voor zichzelf na;*

voordat de leerlingen gaan overleggen, hebben ze even de tijd om er zelf over na te denken. Dit bevordert de individuele verantwoordelijkheid en verkleint de kans dat sommige leerlingen niets bijdragen.

4. *Hoofden- bij –elkaar;*

de leerlingen brengen om de beurt hun antwoord in. Ze overleggen over het juiste antwoord of de juiste oplossing. De leerlingen kunnen elkaar gaan controleren, omdat ze weten dat iemand uit de groep de beurt krijgt.

5. *De leerkracht noemt een nummer;*

noem een nummer of een kleur. De leerlingen met dat nummer of die kleur steken hun hand op. Nadat die leerlingen de beurt hebben gehad, kun je de rest van de groep vragen of er nog iemand iets wil aanvullen of corrigeren. Geef vervolgens feedback op de antwoorden of oplossingen. Het voordeel van deze werkvorm is, dat ook stillere leerlingen aan de beurt komen. Een nadeel van deze werkvorm, is dat telkens maar één leerling aan het woord is. Je kunt de leerlingen hun bevindingen ook op het bord laten schrijven.

Placemat

Groep:

1 t/m 8

Duur:

10 - 15 minuten

Lesmoment:

zelfstandige verwerking

Geschikt voor:

- open vragen
- kennisvragen en inzichtvragen
- taal, rekenen, zaakvakken

Samenwerkingsvaardigheden:

met elkaar overleggen, bereiken van overeenstemming, luisteren

Materiaal:

placemats met centrale rechthoek en een individueel vak voor elke leerling van de groep

Stappen:

1. *Uitdelen van materiaal;*

placemats worden uitgedeeld

2. *Ieder schrijft zijn bevindingen op;*

geef de opdracht en een tijdslimiet. De groepsleden schrijven hun ideeën en/of antwoorden op in hun hoek van het vel. Bij jonge kinderen kun je ze dingen laten tekenen of plakken. Je gebruikt dan de placemat als hulpmiddel voor een gezamenlijk werkstuk.

3. *Discussie;*

als de tijd om is, proberen de groepsleden tot een gezamenlijk antwoord te komen. In overleg formuleert de groep een gezamenlijk antwoord.

4. *Invullen van gemeenschappelijke rechthoek;*

de leerlingen schrijven hun gemeenschappelijke antwoord/ oplossing in de gemeenschappelijke rechthoek.

5. Klassikale uitwisseling;

geef enkele groepjes om een reactie over hun antwoord/ oplossing en over de samenwerking. Wijs willekeurig een woordvoerder aan.

Puzzels.

Duur.

10 – 15 min.

Lesmoment.

Zelfstandige verwerking.

Geschikt voor.

- Opdrachten waarbij een ordening moet worden gemaakt, ontdekken van verhaalstructuur.
- Taal, rekenen, zaakvakken.

Samenwerkingvaardigheden.

hulp geven en hulp vragen, luisteren naar elkaar.

Stappen:

1. *Uitdelen van de stukjes informatie in de groep.*

De leerlingen gaan in groepjes van 4 zitten en krijgen een envelop. Daarin zitten 4 of 8 kaartjes waarop informatie staat. Het kan informatief of verhalend zijn. Voor jongere kinderen kunnen illustraties gebruikt worden, eventueel met een korte tekst eronder. Ieder groepslid krijgt een of twee kaartjes. Deze stukjes worden onder de groepsleden verdeeld.

2. *Voorlezen / bekijken van de stukjes.*

In het geval van kaartjes met tekst leest eerst leerling A zijn stukje(s) voor aan de rest van de groep en daarna de andere leerlingen. Het is de bedoeling dat de leerlingen goed naar elkaar luisteren. Niemand mag de kaartjes van een ander pakken. Elke leerling bezit een belangrijk stukje informatie die de rest van de groep nodig heeft het is dus belangrijk dat ze naar elkaar luisteren. Wanneer de leerlingen werken met plaatjes vertellen ze wat ze op het kaartje zien.

3. *Puzzel oplossen.*

de leerlingen leggen de kaartjes, stukken van het verhaal in gezamenlijk overleg op de goede volgorde zodat er een goed kloppend verhaal uit komt. Bij oudere leerlingen vraagt de leerkracht aan de groepen een korte samenvatting te maken van hun tekst. Iedere groepslid is in staat bij de nabespreking het verhaal te vertellen of samen te vatten.

4. *Klassikale nabespreking.*

De leerkracht vraagt aan één kind uit elk groepje om het verhaal te vertellen of samen te vatten.

Rotonde.

Duur.

5 - 10 min.

Lesmoment.

Voorkennis actualiseren, oriëntatie, begeleidende inoefening, zelfstandige verwerking, reflectie, terugblik.

Geschikt voor.

- open vragen met korte antwoorden,
- inventariseren, kenmerken noemen, overeenkomsten en verschillen,
- taal, rekenen, zaakvakken, creatieve vakken,
- groepsvorming.

Samenwerkingsvaardigheden.

Evenredige deelnamen, luisteren.

Stappen.

1. *De leerkracht geeft een opdracht of stelt een vraag.*

De leerkrachten legt elke groep een opgave voor.

2. *Rotonde.*

De leerlingen geven, met de klok mee, om de beurt een antwoord.

Er zijn twee variaties:

- De leerlingen geven mondeling hun antwoord.
- De leerlingen schrijven hun antwoord op een gezamenlijk blaadje dat ze steeds aan elkaar doorgeven. Terwijl ze er iets op schrijven lichten ze hun antwoord toe. Zo kan de volgende leerling nog even nadenken en misschien zijn antwoord erop aan passen als de leerling bijvoorbeeld het zelfde heeft.

3. *Klassikale uitwisseling.*

De leerkracht wijst een aantal leerlingen aan die resultaat van hun groep mogen vertellen of laten zien aan de rest van de klas.

Binnencirkel – Buitencirkel.

Duur.

10 - 20 min.

Lesmoment.

Begeleidende inoefening, zelfstandige verwerking.

Geschikt voor.

- open vragen,
- inoefening, repeteren, informatie uitwisselen,
- taal, rekenen, zaakvakken,
- klasvorming.

Samenwerkingsvaardigheden.

Luisteren, uitwisselen van informatie.

Stappen.

1. *De leerlingen vormen twee cirkels.*

De leerkracht vormt tweetallen. Binnen een tweetal is een leerling nummer 1 en een leerling nummer 2. De nummers 1 vormen een cirkel. Als de cirkel staat, zoeken de nummers 2 hun partner op en gaan er achter staan. De nummers 1 draaien zich om naar hun partner toe.

2. *Uitwisselen van informatie.*

De leerkracht stelt een vraag. Open vragen zijn geschikt voor deze opdracht. De leerlingen in de buitencirkel geven het antwoord, de leerlingen in de binnencirkel luisteren.

Een effectieve werkwijze is wanneer niet de leerkracht maar de leerlingen elkaar een vraag stellen. Bijvoorbeeld over een onderwerp dat pas in de groep is besproken.

3. *Wissel van rol.*

Nu mogen de leerlingen van de binnencirkel hun antwoord geven. De leerlingen blijven nog gewoon op hun plaats staan.

4. *De leerlingen roteren.*

Nu gaan de leerlingen wisselen van partner. De leerkracht geeft hiervoor de volgende aanwijzingen:

Geef elkaar de rechterhand en draai daarna met de rechterschouder naar elkaar toe. De kinderen in de

buitencirkel schuiven zo meteen 5 plaatsen op. Degene waar je nu tegenover staat telt niet mee. Geef iedere

leerling die je tegen komt 'high five'. Bij iedere handklap tellen we met elkaar hardop.

De leerkracht kan variëren in het aantal plaatsen die de leerlingen doorschuiven. Begin met het laten draaien van één cirkel tegelijk.

5. Uitwisselen van informatie.

Als de nieuwe partners gevormd zijn stelt de leerkracht (of de leerlingen) een nieuwe vraag en worden stap 2 en 3 herhaald. De leerkracht kan een aantal keer de stappen herhalen

Hoeken.

Duur.

10 - 15 min.

Lesmoment.

Zelfstandige verwerking.

Geschikt voor.

- open vragen,
- inventariseren van informatie, kiezen en een keuze verantwoorden, een mening geven, een oordeel vormen,
- taal, zaakvakken,
- klasvorming,

Samenwerkingsvaardigheden.

Luisteren, feedback geven, samenvatten.

Stappen.

1. De leerkracht geeft toelichting bij de hoeken.

De leerkracht legt uit welke hoek van het klaslokaal voor welk alternatief staat. Voor jonge kinderen zijn de vier hoeken meestal vier alternatieven waaruit ze mogen kiezen. Voor oudere kinderen kunnen in de hoeken ook stellingen worden opgehangen waarover hun mening (mee eens of oneens) wordt gevraagd. Per stelling zijn er twee hoeken (tegenover elkaar): mee een of oneens. Twee stellingen zijn dus genoeg om vier hoeken te vormen. De hoeken kunnen ook met een project of onderwerp te maken hebben waarover de leerlingen gaan praten. De leerkracht hangt in de hoeken een groot vel papier op waarop duidelijk geschreven (of afgebeeld) is waar de hoeken voor staan.

2. De leerlingen kiezen een hoek.

De leerlingen kiezen een hoek. Een mogelijkheid is om de keuze op te laten schrijven. Ter voorbereiding op het praten in de hoeken kunnen de leerlingen ook op schrijven waarom ze die keuze hebben gemaakt, of ze het eens of oneens zijn met de stelling en waarom.

3. Leerlingen lopen naar de hoeken en praten in tweetallen.

Wanneer alle leerlingen een keuze hebben gemaakt, gaan ze op aanwijzing van de leerkracht naar de hoeken toe. De leerlingen bij ze zelfde hoek vormen tweetallen. De tweetallen vertellen elkaar over hun keuze voor de hoek of praten over de stelling of wisselen informatie uit. Voor jonge kinderen wordt de werkvorm afgerond met een korte klassikale uitwisseling en nabespreking. Met oudere leerlingen ga je verder met stap 4 en 5.

4. Oversteken naar de tegenovergestelde hoek.

De leerlingen vormen nu met iemand van de tegenovergestelde hoek een duo. Dus dan heb je in een duo één leerling die het eens is met de stelling en één leerling die oneens is met de stelling. Ze gaan dan argumenten wisselen. De leerlingen onthouden welke argument de ander heeft gezegd.

5. Terugkeer naar eigen hoek.

De leerlingen keren terug naar hun eigen hoek en wisselen uit waarom hun partner van stap 4 voor de andere hoek had gekozen. De leerkracht kan enkele leerling laten uitleggen welke argumenten de partner had.

Wandel – Wissel uit.

Duur.

2 - 5 min.

Lesmoment.

Begeleide inoefening, zelfstandige verwerking, reflectie.

Geschikt voor.

- Open vragen,
- Inoefenen, repeteren, informatie uitwisselen.
- Taal, rekenen, zaakvakken,
- Klasvorming.

Samenwerkingsvaardigheden.

Luisteren, uitwisselen van informatie.

Stappen.

1. Rondlopen.

De leerkracht vraagt of de leerlingen willen opstaan en zich willen verspreiden. Het is de bedoeling dat de leerlingen onafhankelijk van elkaar gaan rondlopen. Ze lopen niet samen met een vriendje of vriendinnetje rond.

2. Sta stil.

Op een gegeven moment roept de leerkracht 'sta stil!'. De leerlingen stoppen met rondlopen.

3. Vorm duo's.

De leerkracht vraagt of de leerlingen een tweetal willen vormen met die persoon die het dichtst bij staat. De leerkracht vraagt de leerlingen die nog geen partner hebben gevonden hun hand op te steken. Deze leerlingen kunnen elkaar dan snel opzoeken en alsnog een tweetal vormen. Bij een oneven aantal wordt er een drietal gevormd.

4. De leerkracht stelt een vraag.

De leerkracht stelt een vraag of geeft een opdracht. De leerlingen krijgen even denktijd.

5. De tweetallen wisselen hun antwoorden uit.

De tweetallen vertellen elkaar hun antwoord. De leerkracht kan het uitwisselen structureren door de werkvorm 'om beurt'. Ieder heeft bijvoorbeeld een minuut de tijd. Na de minuut roept de leerkracht wissel en de ander licht zijn antwoord toe.

Bovenbouw , groep 6 t/m 8

In de bovenbouw kunnen de leerlingen al zelfstandiger werken. De kinderen ervaren hoe je van anderen kunt leren en dat het veel leuker is om samen te leren. Zorg hierbij voor een goede structuur en begeleiding van de activiteit. Ook de werkvormen met de hele groep vragen naar een duidelijke structuur, heldere opdrachten en effectieve tijdsindeling. Om de groep erbij te houden is het belangrijk om de vaart in de les te houden.

Bovenbouw(groep 6 t/m 8):

Tweetallen

- Denken/delen/uitwisselen
- Flitsen
- Om-de-beurt

Tweetallen of groepjes

- Duo's
- Interviews
- Woordenweb

Groepjes

- Brainstorm
- Genummerde hoofden
- Placemat
- Puzzel
- Rotonde

Kinderen van hun plaats

- Binnen/buitencirkel
- Hoeken
- Wandel-wissel-uit

Denken - delen - uitwisselen

Duur:

5 min

Lesmoment:

Voorkennis activeren, oriëntatie, begeleidende inoefening, zelfstandige verwerking, reflectie, terug blik.

Geschikt voor:

- Open vragen,
- Inventariseren, repeteren, informatie verzamelen,
- Taal, rekenen, zaakvakken.

Samenwerkingsvaardigheden:

Luisteren, informatie uitwisselen.

Stappen:

1. De leerkracht geeft een opdracht of stelt een vraag.

De leerkracht geeft aan dat de leerlingen eerst voor zichzelf moeten nadenken en daarna pas met elkaar mogen overleggen.

2. Individuele bedenktijd.

De leerlingen denken eerst voor zichzelf (1-2 minuten) na over het antwoord. Oudere kinderen schrijven hun antwoord op mogelijk in steekwoorden. Dit zorgt ervoor dat de betrokkenheid groot is en dat de leerlingen elkaar niet gaan na praten.

3. Overleg in het tweetal.

De leerlingen delen hun antwoord in tweetallen. Om te zorgen dat ieder een goede beurt krijgt om zijn/ haar antwoord toe te lichten, kan de leerkracht een tijdslimiet stellen. Bijvoorbeeld: eerst mag de eerste leerling een minuut zijn/ haar antwoord toelichten en daarna mag de andere leerling zijn / haar antwoord toelichten. De leerlingen proberen het eens te worden over een gezamenlijke oplossing.

4. Uitwisselen.

De antwoorden worden klassikaal uitgewisseld. Hierbij wijst de leerkracht een aantal leerlingen aan die het antwoord geven.

Flitsen

Duur:

10 - 15 min.

Lesmoment:

Zelfstandige verwerking.

Geschikt voor:

- Gesloten vragen,
- Vooral geschikt voor automatiseren en feiten kennis,
- Taal, rekenen, zaakvakken.

Samenwerkingsvaardigheden:

Hulp geven en hulp vragen, wachten op elkaar.

Materiaal:

Flitskaarten.

Stappen:

1. Het aanleren van een vaardigheid.

De leerkracht oefent met de leerlingen bijvoorbeeld de tafel van 7 en de tafel van 8. Dit kan klassikaal maar de leerkracht kan de leerlingen ook individueel een werkblad met tafels in laten vullen.

2. Het maken van flitskaarten.

Op de ene kant van de flitskaart staat de vraag / opgave; op de andere kant staat het antwoord. Op de kaartjes kunnen bijvoorbeeld tafelsommen staan. Het moet altijd opgaven zijn waarbij maar één goed antwoord is. De flitskaarten kunnen meerdere lessen worden gebruikt. De leerlingen kunnen ook zelf de kaartjes maken om mee te werken.

3. In tweetallen gaan zitten.

De leerlingen gaan in tweetallen zitten. Ze wisselen hun stapeltje kaartjes uit en besluiten wie er begint met de kaartjes.

4. Flitsen.

De helpen leest de vraag voor bijvoorbeeld 8×3 . De leerling zegt het antwoord of schrijft het op. De helper controleert het antwoord. Als het antwoord goed is, krijgt de leerling zijn kaartje terug. Als het antwoord fout is, verdwijnt het kaartje weer onder de stapel en komt later terug. Dit duurt net zo lang als de leerling alle kaartjes gewonnen heeft. De helpen mag niets voor zeggen, maar mag wel aanwijzingen geven wanneer de leerling er niet uit komt en af en toe complementjes geven als het goed gaat.

5. Wisselen van de rollen.

De leerlingen wisselen van rol, de andere leerling mag nu flitsen.

6. Klassikale nabespreking.

Wanneer iedereen de kaartjes heeft terug gewonnen, vindt er een (korte) klassikale nabespreking plaats. De leerkracht evalueert of de leerlingen vinden dat ze goed geholpen hebben en goed geholpen zijn.

Om- de- beurt

Tweetallen

Groep:

1 t/m 8

Duur:

5 - 10 minuten

Lesmoment:

voorkennis activeren, oriëntatie, begeleide inoefening, zelfstandige verwerking, reflectie, terugblik

Geschikt voor:

- open vragen met veel korte antwoorden
- inventariseren, overeenkomsten en verschillen, oplossingen voor een probleem, informatie uitwisselen
- taal, rekenen, zaakvakken, creatieve vakken

Samenwerkingsvaardigheden:

evenredige deelname, luisteren

Stappen:

1. Vormen van tweetallen;

laat de kinderen deze zelf vormen of wijs zelf tweetallen aan.

2. Leerkracht stelt een vraag met meerdere, korte antwoordmogelijkheden;

bijvoorbeeld zoveel mogelijk vogelsoorten noemen. Geef aan dat de leerlingen straks om de beurt een antwoord mogen geven. Je kunt zelf aanwijzen wie er begint met uitwisselen, bijvoorbeeld de kleinste/oudste/eerste letter van het alfabet mag beginnen.

3. De tweetallen geven om de beurt een antwoord;

ze kunnen de antwoorden mondeling geven of op een blaadje schrijven dat ze telkens doorgeven aan elkaar

4. Klassikale nabespreking;

wijs enkele leerlingen aan om hun antwoorden met de rest van de klas te delen.

Duo's

Tweetallen of in groepjes.

Groep:

1 t/m 8

Duur:

10 - 15 minuten

Lesmoment:

begeleide inoefening, zelfstandige verwerking

Geschikt voor:

- zowel open als gesloten vragen
- zowel oefenopdrachten als inzichtvragen
- taal, rekenen, zaakvakken

Samenwerkingsvaardigheden:

met elkaar overleggen, bereiken van overeenstemming, aanmoedigen, hulp geven en hulp vragen, op elkaar wachten.

Stappen:

1. *Duo's vormen;*

wijs zelf de duo's aan en licht de werkwijze en de opdracht toe.

2. *Leerlingen werken in duo's;*

de leerlingen maken om de beurt een opdracht, terwijl de andere leerling (de helper) observeert en hulp biedt. Geef aan wanneer de kinderen van rol moeten wisselen. Dit kan bij elke opdracht, om de vijf opdrachten of per bladzijde. De leerling die aan de beurt is, denkt hardop, zodat de helper de aanpakmethode kan volgen. Dan wisselen de leerlingen van rol. De helper controleert het antwoord en geeft dan een compliment of helpt het goede antwoord te vinden.

3. *Nabespreking;*

geef enkele duo's de beurt om hun samenwerken te evalueren. Je kunt ervoor kiezen alles klassikaal te bespreken of om de rest zelf nog eens na te kijken. Je kunt de werkvorm uitbreiden door twee tweetallen met elkaar te laten nabespreken.

Interviews

Groep:

5 t/m 8

Duur:

10 - 15 minuten

Lesmoment:

voorkennis actualiseren, oriëntatie, zelfstandige verwerking, reflectie, terugblik

Geschikt voor:

- informatie uitwisselen en verzamelen, tekstbegrip, meningsvorming, creatief denken, oplossingsstrategieën
- taal, zaakvakken, rekenen
- groepsvorming

Samenwerkingsvaardigheden:

luisteren naar elkaar, vragen stellen aan elkaar, samenvatten wat de ander heeft verteld

Stappen:

1. *Toelichting door de leerkracht;*

geef aan over welk onderwerp de leerlingen elkaar gaan interviewen en vormen tweetallen.

2. *Vagen bedenken;*

de leerlingen schrijven vragen op die ze willen gaan stellen.

3. *Eerste interviewronde;*

in ieder tweetal stel leerling 1 een vraag aan leerling 2 en probeert door te vragen als het antwoord niet duidelijk is.

4. *Tweede interviewronde;*

de leerlingen wisselen van rol. 5. *Klassikale nabespreking;*

vraag een aantal leerlingen wat ze van hun gesprekspartner te horen hebben gekregen. De werkvorm kan uitgebreid worden door twee tweetallen aan elkaar te koppelen voor de nabespreking.

Woordenweb

Groep:

1 t/m 8

Duur:

10 - 15 minuten

Lesmoment:

introdactie, voorkennis actualiseren, zelfstandige verwerking, terugblik

Geschikt voor:

- open opdrachten
- inventariseren van voorkennis
- begrijpen van teksten
- samenvatten van wat is geleerd
- taal, zaakvakken

Samenwerkingsvaardigheden:

luisteren, overleggen, besluiten nemen

Materiaal:

grote vellen en stiften

Stappen:

1. *Uitdelen van een groot vel papier per groep;*

elke groep krijgt één vel. De groepsleden werken met verschillende kleurtjes. Zo kun je de individuele bijdrage overzien.

2. *Maken van een woordenweb;*

midden op het vel staat een cirkel/vierkant waar het centrale begrip of het onderwerp opgeschreven wordt. Bij het maken van het woordenweb werken de leerlingen met de werkvorm rotonde. Ze schrijven/tekenen om de beurt, met de wijzers van de klok mee, op wat ze bij het centrale woord/onderwerp associëren.

3. *Aangeven van de relaties (alleen voor de hoogste groepen);*

leerlingen geven relaties aan tussen de woorden in het woordenweb.

4. *Klassikale uitwisseling;*

de woordenwebben worden opgehangen en de woordvoerders van elke groep lichten de woordenwebben toe. Je zou dan nog een klassikaal woordenweb kunnen maken.

Brainstorm

Groepjes

Groep:

3 t/m 8

Duur:

10 minuten

Lesmoment:

voorkennis actualiseren, oriëntatie

Geschikt voor:

- open vragen
- creatief denken, inventariseren
- taal, rekenen, zaakvakken

Samenwerkingsvaardigheden:

luisteren, elkaar gelegenheid geven een inbreng te hebben

Stappen:

1. *De leerkracht legt de bedoeling en de werkwijze uit;*

de leerlingen proberen zo snel mogelijk ze veel mogelijk ideeën in te brengen, die niet los van elkaar staan, waarbij een stelregel is, dat niets raar is.

Brainstorm heeft vier kenmerken:

- snel tempo; zeggen wat in je opkomt, niet te lang nadenken,
- elke inbreng is waardevol,
- ook gekke ideeën zijn welkom,
- inhaken en voortborduren op elkaars ideeën.

2. *Brainstormen;*

geef de leerlingen een opdracht en geef aan hoe lang de kinderen hiervoor de tijd hebben. Één leerling is de schrijver. Belangrijk is, dat iedere leerling de kans krijgt een inbreng te hebben, maar de beurten kunnen niet gestructureerd worden, omdat het om spontane ideeën gaat.

3. *Klassikale nabespreking;*

vraag aan alle groepen om een aantal bevindingen met de rest van de klas te delen.

Genummerde hoofden

Groep:

1 t/m 8

Duur:

2 - 4 minuten

Lesmoment:

oriëntatie, begeleide inoefening, zelfstandige verwerking, terugblik

Geschikt voor:

- zowel open als gesloten vragen
- zowel oefenopdrachten als inzichtvragen
- taal, rekenen, zaakvakken

Samenwerkingsvaardigheden:

met elkaar overleggen, bereiken van overeenstemming.

Stappen:

1. *Het nummeren van de leerlingen;*

geef in lagere klassen een verschillend gekleurd kaartje. Bij hogere klassen kun je de leerlingen in een groep nummeren. Leg ook uit dat straks één van de groepsleden het antwoord mag geven.

2. *De leerkracht geeft een opdracht;*

geef de opdracht en de tijd aan. Benadruk dat iedere leerling het antwoord moet weten en moet kunnen geven.

3. *Iedere leerling denkt voor zichzelf na;*

voordat de leerlingen gaan overleggen, hebben ze even de tijd om er zelf over na te denken. Dit bevordert de individuele verantwoordelijkheid en verkleint de kans dat sommige leerlingen niets bijdragen.

4. *Hoofden- bij –elkaar;*

de leerlingen brengen om de beurt hun antwoord in. Ze overleggen over het juiste antwoord of de juiste oplossing. De leerlingen kunnen elkaar gaan controleren, omdat ze weten dat iemand uit de groep de beurt krijgt.

5. *De leerkracht noemt een nummer;*

noem een nummer of een kleur. De leerlingen met dat nummer of die kleur steken hun hand op. Nadat die leerlingen de beurt hebben gehad, kun je de rest van de groep vragen of er nog iemand iets wil aanvullen of corrigeren. Geef vervolgens feedback op de antwoorden of oplossingen. Het voordeel van deze werkvorm is, dat ook stillere leerlingen aan de beurt komen. Een nadeel van deze werkvorm, is dat telkens maar één leerling aan het woord is. Je kunt de leerlingen hun bevindingen ook op het bord laten schrijven.

Placemat

Groep:

1 t/m 8

Duur:

10 - 15 minuten

Lesmoment:

zelfstandige verwerking

Geschikt voor:

- open vragen
- kennisvragen en inzichtvragen
- taal, rekenen, zaakvakken

Samenwerkingsvaardigheden:

met elkaar overleggen, bereiken van overeenstemming, luisteren

Materiaal:

placemats met centrale rechthoek en een individueel vak voor elke leerling van de groep

Stappen:

1. *Uitdelen van materiaal;*

placemats worden uitgedeeld

2. *Ieder schrijft zijn bevindingen op;*

geef de opdracht en een tijdslimiet. De groepsleden schrijven hun ideeën en/of antwoorden op in hun hoek van het vel. Bij jonge kinderen kun je ze dingen laten tekenen of plakken. Je gebruikt dan de placemat als hulpmiddel voor een gezamenlijk werkstuk.

3. *Discussie;*

als de tijd om is, proberen de groepsleden tot een gezamenlijk antwoord te komen. In overleg formuleert de groep een gezamenlijk antwoord.

4. *Invullen van gemeenschappelijke rechthoek;*

de leerlingen schrijven hun gemeenschappelijke antwoord/ oplossing in de gemeenschappelijke rechthoek.

5. Klassikale uitwisseling;

geef enkele groepjes om een reactie over hun antwoord/ oplossing en over de samenwerking. Wijs willekeurig een woordvoerder aan.

Puzzels.

Duur.

10 – 15 min.

Lesmoment.

Zelfstandige verwerking.

Geschikt voor.

- Opdrachten waarbij een ordening moet worden gemaakt, ontdekken van verhaalstructuur.
- Taal, rekenen, zaakvakken.

Samenwerkingvaardigheden.

hulp geven en hulp vragen, luisteren naar elkaar.

Stappen:

1. Uitdelen van de stukjes informatie in de groep.

De leerlingen gaan in groepjes van 4 zitten en krijgen een envelop. Daarin zitten 4 of 8 kaartjes waarop informatie staat. Het kan informatief of verhalend zijn. Voor jongere kinderen kunnen illustraties gebruikt worden, eventueel met een korte tekst eronder. Ieder groepslid krijgt een of twee kaartjes. Deze stukjes worden onder de groepsleden verdeeld.

2. Voorlezen / bekijken van de stukjes.

In het geval van kaartjes met tekst leest eerst leerling A zijn stukje(s) voor aan de rest van de groep en daarna de andere leerlingen. Het is de bedoeling dat de leerlingen goed naar elkaar luisteren. Niemand mag de kaartjes van een ander pakken. Elke leerling bezit een belangrijk stukje informatie die de rest van de groep nodig heeft het is dus belangrijk dat ze naar elkaar luisteren. Wanneer de leerlingen werken met plaatjes vertellen ze wat ze op het kaartje zien.

3. Puzzel oplossen.

de leerlingen leggen de kaartjes, stukken van het verhaal in gezamenlijk overleg op de goede volgorde zodat er een goed kloppend verhaal uit komt. Bij oudere leerlingen vraagt de leerkracht aan de groepen een korte samenvatting te maken van hun tekst. Iedere groepslid is in staat bij de nabespreking het verhaal te vertellen of samen te vatten.

4. Klassikale nabespreking.

De leerkracht vraagt aan één kind uit elk groepje om het verhaal te vertellen of samen te vatten.

Puzzels.

Duur.

10 – 15 min.

Lesmoment.

Zelfstandige verwerking.

Geschikt voor.

- Opdrachten waarbij een ordening moet worden gemaakt, ontdekken van verhaalstructuur.
- Taal, rekenen, zaakvakken.

Samenwerkingvaardigheden.

hulp geven en hulp vragen, luisteren naar elkaar.

Stappen:

1. Uitdelen van de stukjes informatie in de groep.

De leerlingen gaan in groepjes van 4 zitten en krijgen een envelop. Daarin zitten 4 of 8 kaartjes waarop informatie staat. Het kan informatief of verhalend zijn. Voor jongere kinderen kunnen illustraties gebruikt worden, eventueel met een korte tekst eronder. Ieder groepslid krijgt een of twee kaartjes. Deze stukjes worden onder de groepsleden verdeeld.

2. Voorlezen / bekijken van de stukjes.

In het geval van kaartjes met tekst leest eerst leerling A zijn stukje(s) voor aan de rest van de groep en daarna de andere leerlingen. Het is de bedoeling dat de leerlingen goed naar elkaar luisteren. Niemand mag de kaartjes van een ander pakken. Elke leerling bezit een belangrijk stukje informatie die de rest van de groep nodig heeft het is dus belangrijk dat ze naar elkaar luisteren. Wanneer de leerlingen werken met plaatjes vertellen ze wat ze op het kaartje zien.

3. Puzzel oplossen.

de leerlingen leggen de kaartjes, stukken van het verhaal in gezamenlijk overleg op de goede volgorde zodat er een goed kloppend verhaal uit komt. Bij oudere leerlingen vraagt de leerkracht aan de groepen een korte samenvatting te maken van hun tekst. Iedere groepslid is in staat bij de nabespreking het verhaal te vertellen of samen te vatten.

4. Klassikale nabespreking.

De leerkracht vraagt aan één kind uit elk groepje om het verhaal te vertellen of samen te vatten.

Rotonde.

Duur.

5 - 10 min.

Lesmoment.

Voorkennis actualiseren, oriëntatie, begeleidende inoefening, zelfstandige verwerking, reflectie, terugblik.

Geschikt voor.

- open vragen met korte antwoorden,
- inventariseren, kenmerken noemen, overeenkomsten en verschillen,
- taal, rekenen, zaakvakken, creatieve vakken,
- groepsvorming.

Samenwerkingsvaardigheden.

Evenredige deelnamen, luisteren.

Stappen.

1. De leerkracht geeft een opdracht of stelt een vraag.

De leerkrachten legt elke groep een opgave voor.

2. Rotonde.

De leerlingen geven, met de klok mee, om de beurt een antwoord.

Er zijn twee variaties:

- De leerlingen geven mondeling hun antwoord.
- De leerlingen schrijven hun antwoord op een gezamenlijk blaadje dat ze steeds aan elkaar doorgeven. Terwijl ze er iets op schrijven lichten ze hun antwoord toe. Zo kan de volgende leerling nog even nadenken en misschien zijn antwoord erop aan passen als de leerling bijvoorbeeld het zelfde heeft.

3. Klassikale uitwisseling.

De leerkracht wijst een aantal leerlingen aan die resultaat van hun groep mogen vertellen of laten zien aan de rest van de klas.

Binnencirkel – Buitencirkel.

Duur.

10 - 20 min.

Lesmoment.

Begeleidende inoefening, zelfstandige verwerking.

Geschikt voor.

- open vragen,
- inoefening, repeteren, informatie uitwisselen,
- taal, rekenen, zaakvakken,
- klasvorming.

Samenwerkingsvaardigheden.

Luisteren, uitwisselen van informatie.

Stappen.

1. De leerlingen vormen twee cirkels.

De leerkracht vormt tweetallen. Binnen een tweetal is een leerling nummer 1 en een leerling nummer 2. De nummers 1 vormen een cirkel. Als de cirkel staat, zoeken de nummers 2 hun partner op en gaan er achter staan. De nummers 1 draaien zich om naar hun partner toe.

2. Uitwisselen van informatie.

De leerkracht stelt een vraag. Open vragen zijn geschikt voor deze opdracht. De leerlingen in de buitencirkel geven het antwoord, de leerlingen in de binnencirkel luisteren.

Een effectieve werkwijze is wanneer niet de leerkracht maar de leerlingen elkaar een vraag stellen. Bijvoorbeeld over een onderwerp dat pas in de groep is besproken.

3. Wissel van rol.

Nu mogen de leerlingen van de binnencirkel hun antwoord geven. De leerlingen blijven nog gewoon op hun plaats staan.

4. De leerlingen roteren.

Nu gaan de leerlingen wisselen van partner. De leerkracht geeft hiervoor de volgende aanwijzingen:

Geef elkaar de rechterhand en draai daarna met de rechterschouder naar elkaar toe. De kinderen in de buitencirkel schuiven zo meteen 5 plaatsen op. Degene waar je nu tegenover staat telt niet mee. Geef iedere leerling die je tegen komt 'high five'. Bij iedere handklap tellen we met elkaar hardop.

De leerkracht kan variëren in het aantal plaatsen die de leerlingen doorschuiven. Begin met het laten draaien van één cirkel tegelijk.

5. Uitwisselen van informatie.

Als de nieuwe partners gevormd zijn stelt de leerkracht (of de leerlingen) een nieuwe vraag en worden stap 2 en 3 herhaald. De leerkracht kan een aantal keer de stappen herhalen.

Hoeken.

Duur.

10 - 15 min.

Lesmoment.

Zelfstandige verwerking.

Geschikt voor.

- open vragen,
- inventariseren van informatie, kiezen en een keuze verantwoorden, een mening geven, een oordeel vormen,
- taal, zaakvakken,

- klasvorming,

Samenwerkingsvaardigheden.

Luisteren, feedback geven, samenvatten.

Stappen.

1. De leerkracht geeft toelichting bij de hoeken.

De leerkracht legt uit welke hoek van het klaslokaal voor welk alternatief staat. Voor jonge kinderen zijn de vier hoeken meestal vier alternatieven waaruit ze mogen kiezen. Voor oudere kinderen kunnen in de hoeken ook stellingen worden opgehangen waarover hun mening (mee eens of oneens) wordt gevraagd. Per stelling zijn er twee hoeken (tegenover elkaar): mee een of oneens. Twee stellingen zijn dus genoeg om vier hoeken te vormen. De hoeken kunnen ook met een project of onderwerp te maken hebben waarover de leerlingen gaan praten. De leerkracht hangt in de hoeken een groot vel papier op waarop duidelijk geschreven (of afgebeeld) is waar de hoeken voor staan.

2. De leerlingen kiezen een hoek.

De leerlingen kiezen een hoek. Een mogelijkheid is om de keuze op te laten schrijven. Ter voorbereiding op het praten in de hoeken kunnen de leerlingen ook op schrijven waarom ze die keuze hebben gemaakt, of ze het eens of oneens zijn met de stelling en waarom.

3. Leerlingen lopen naar de hoeken en praten in tweetallen.

Wanneer alle leerlingen een keuze hebben gemaakt, gaan ze op aanwijzing van de leerkracht naar de hoeken toe. De leerlingen bij ze zelfde hoek vormen tweetallen. De tweetallen vertellen elkaar over hun keuze voor de hoek of praten over de stelling of wisselen informatie uit. Voor jonge kinderen wordt de werkvorm afgerond met een korte klassikale uitwisseling en nabespreking. Met oudere leerlingen ga je verder met stap 4 en 5.

4. Oversteken naar de tegenovergestelde hoek.

De leerlingen vormen nu met iemand van de tegenovergestelde hoek een duo. Dus dan heb je in een duo één leerling die het eens is met de stelling en één leerling die oneens is met de stelling. Ze gaan dan argumenten wisselen. De leerlingen onthouden welke argument de ander heeft gezegd.

5. Terugkeer naar eigen hoek.

De leerlingen keren terug naar hun eigen hoek en wisselen uit waarom hun partner van stap 4 voor de andere hoek had gekozen. De leerkracht kan enkele leerling laten uitleggen welke argumenten de partner had.

Wandel – Wissel uit.

Duur.

2 - 5 min.

Lesmoment.

Begeleide inoefening, zelfstandige verwerking, reflectie.

Geschikt voor.

- Open vragen,
- Inoefenen, repeteren, informatie uitwisselen.
- Taal, rekenen, zaakvakken,
- Klasvorming.

Samenwerkingsvaardigheden.

Luisteren, uitwisselen van informatie.

Stappen.

1. Rondlopen.

De leerkracht vraagt of de leerlingen willen opstaan en zich willen verspreiden. Het is de bedoeling dat de leerlingen onafhankelijk van elkaar gaan rondlopen. Ze lopen niet samen met een vriendje of vriendinnetje rond.

2. Sta stil.

Op een gegeven moment roept de leerkracht 'sta stil!'. De leerlingen stoppen met rondlopen.

3. Vorm duo's.

De leerkracht vraagt of de leerlingen een tweetal willen vormen met die persoon die het dichtst bij staat. De leerkracht vraagt de leerlingen die nog geen partner hebben gevonden hun hand op te steken. Deze leerlingen kunnen elkaar dan snel opzoeken en alsnog een tweetal vormen. Bij een oneven aantal wordt er een drietal gevormd.

4. De leerkracht stelt een vraag.

De leerkracht stelt een vraag of geeft een opdracht. De leerlingen krijgen even denktijd.

5. De tweetallen wisselen hun antwoorden uit.

De tweetallen vertellen elkaar hun antwoord. De leerkracht kan het uitwisselen structureren door de werkvorm 'om beurt'. Ieder heeft bijvoorbeeld een minuut de tijd. Na de minuut roept de leerkracht wissel en de ander licht zijn antwoord toe.